

рішень та протистояти недобросовісному зловживанню процесуальними правами з боку сторін господарського процесу.

У випадку подання заяви про забезпечення позову у вигляді арешту на майно або гроші позивач (а в деяких випадках і відповідач) повинні довести, що такий захід у конкретній ситуації є розумним, обґрунтованим, адекватним, тобто відповідним до вимог, для забезпечення який він застосовується і співмірним із предметом позову, тобто присутня відповідність можливих негативних наслідків застосування заходу тим негативним наслідкам, які виникнуть у разі його незастосування. Перевірку дотримання всіх цих умов здійснює сам суд. Науковці також зазначають, що застосування заходів забезпечення не повинне зупинити господарську діяльність відповідача, якщо тільки така діяльність не викликати погіршення його фінансового становища або погіршення якості його майна [4].

Отже, арешт майна та грошових коштів у господарському судочинстві є забезпечувальним заходом, застосування якого дозволяється судом постановленням ухвали. Накладення арешту може застосовуватись протягом розгляду справи судом у будь-якій інстанції для забезпечення майбутнього виконання рішення суду. На сьогодні арешт майна є одним із найпоширеніших заходів забезпечення позову в господарському судочинстві.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: закон від 06.11.1991, редакція від 02.04.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.

2. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову» від 26.12.2011, N 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>.

3. Постанова пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами цивільного процесуального законодавства при розгляді заяв про забезпечення позову» від 22.12.2006, № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va009700-06>.

4. Бойчук А. Забезпечення заходів в господарському процесі. *Юридична газета online*. 09.10. 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/zabezpechennya-zahodiv-v-gospodarskomu-procesi.html>.

5. Ятченко Є. О. Забезпечувальні заходи в господарському процесі України та у міжнародному комерційному арбітражі. *Судова апеляція*. 2016. № 3. С. 84-91.

Плюта К.

студентка III курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент

кафедри цивільного права і процесу ТНЕУ

Бутрин-Бока Н.

РОЛЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Досягнення мети цивільного судочинства щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів учасників цивільних правовідносин залежить від справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення таких справ судом у спосіб, визначений Цивільним процесуальним кодексом України. Здійснення правосуддя в цивільних справах полягає у застосуванні судом закону до встановлених під час судового розгляду фактичних обставин справи. Правильний розгляд та вирішення цивільної справи

означає: з'ясування фактичних обставин справи; правову кваліфікацію встановлених фактичних обставин справи; встановлення наявності чи відсутності юридичних фактів, тобто визначення норм права, які необхідно застосувати до даних правовідносин; висновок суду, тобто винесення законного і обґрунтованого судового рішення[1, с.190].

Доказування в цивільному судочинстві регламентується нормами Цивільного процесуального кодексу України, де закріплено основні правила та компоненти такого процесу. Даний кодекс закріплює загальні положення про докази і процедуру доказування: визначає права та обов'язки учасників доказування, встановлює вимоги до доказів, визначає послідовність і зміст процесуальних дій[2].

На думку Т. М. Кучер під доказуванням розуміється регламентована в певний порядок процесуальна діяльність зі збирання, витребування (для адвокатів та прокурорів) і надання суду доказів суб'єктами, що за цивільним процесуальним законодавством вправі надавати докази в конкретній справі на різних стадіях її розгляду, доведення ж складається із процесу доказування та розумової і процесуальної діяльності, спрямованої на формування у судді переконання в достовірності юридичних обставин справи, і на цій підставі обґрунтованості вимог сторони [3, с.168].

Також існує твердження, що доказування – це поєднання розумової і процесуальної (практичної) діяльності суб'єктів доказування, які знаходяться у постійній діалектичній взаємодії, і відділити їх неможливо. Звичайно, розумовий процес не може регулюватися нормами права, але якщо суддя мислить поза правовими і практичними категоріями, судові рішення не буде законним і обґрунтованим і підлягатиме скасуванню. Взаємодія розумової і практичної діяльності стосується не лише суду, а й осіб, які беруть участь у справі: позивач і відповідач, виконуючи покладені на них обов'язки з доказування, беручи участь у дослідженні доказів, з однієї сторони, підпорядковуються нормам закону, з іншої – логіці свого мислення [4, с.66].

На суд покладено обов'язок створювати необхідні умови для всебічного і повного дослідження обставин справи. Така діяльність відбувається в процесі судового розгляду справи в результаті здійснення судом і особами, що беруть участь у справі, доказування та пізнання в установленому цивільному процесуальному порядку. Виходячи з діалектичного розуміння пізнання як процесу відбиття в свідомості людини об'єктивної реальності, зовнішнього світу, природи і суспільства, пізнання в цивільному судочинстві – це процес відбиття в свідомості суддів і осіб, які беруть участь у справі, обставин конкретної справи і доказів, що їх підтверджують та існують в об'єктивному світі [5, с.206-207].

Судове доказування здійснюється з метою з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін, тобто, встановлення істини у справі. Термін «істина» повинен використовуватися для того, щоб суд чітко уявляв свою основну задачу – відділення істинних доказів від хибних, прийняття правдивих доводів суб'єктів доказування і ухвалення на їх основі і на основі закону рішення у справі [4, с.66].

У юридичній доктрині найбільш проблематичним та обговорюваним питанням є віднесення суду до таких суб'єктів. Зокрема, у більшості вчених наведена теза отримує схвальний відгук. Це обґрунтовується різними мотивами, а саме: реалізацією діяльності щодо доказування в межах цивільних процесуальних правовідносин; положенням щодо здійснення оцінки наданих доказів саме судом; мотивуванням судового рішення щодо встановлення тих чи інших фактів, необхідністю суддівського керівництва таким процесом при збереженні та посиленні владно-організаційних функцій суду в цивільному процесі. Інші ж вчені обґрунтовують думку щодо неможливості сприйняття суду в якості суб'єкта доказування в існуючій українській моделі цивільного судочинства, оскільки останнє засноване на розподіленні функцій суду, сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, та принципі змагальності, який, зокрема, характеризується тим, що сторони мають доказувати наявність тих чи інших обставин цивільної справи, тобто подавати докази, досліджувати їх і доводити перед судом. Звісно, нині не можна говорити про активну позицію суду в процесі здійснення доказування, адже такі дії за загальним правилом він вчиняє лише за наявності

відповідних звернень осіб, які беруть участь у справі.[3, с.169]. Таким чином, суд, поряд з іншими учасниками процесу, зараховується до суб'єктів доказування. Слід погодитись, що визнання за судовим доказуванням єдності логічної і процесуальної діяльності є достатнім аргументом для висновку про те, що суб'єктами доказування є не лише сторони, інші особи, які беруть участь у справі, а і суд [6, с.279].

Щодо осіб, які беруть участь у справі, то вони не лише подають докази. Вони також аналізують докази протилежної сторони, здійснюють співставлення власної позиції з позицією протилежної сторони, нерідко після пізнання доказового масиву процесуального суперника друга сторона коректує власну позицію, готує додаткові обґрунтування й аргументи, змінює предмет чи підставу позову; задає запитання свідкові протилежної сторони, аналізує відповіді, розбіжності у відповідях і може вказувати на них суду. У випадку, якщо б особи спрямовували свою діяльність лише на наповнення матеріалів справи доказами, то було б неможливо розглянути справу у повній мірі. З іншої сторони, безпідставно вважати суд суб'єктом пізнання протягом всього розгляду справи, оскільки суд може брати участь і в доказуванні: вирішувати питання про забезпечення доказів (ст. 116 ЦПК), давати доручення щодо збирання доказів іншому суду (ст. 87 ЦПК), здійснювати допит свідка (ч. 8 ст. 230 ЦПК), допитувати сторін, третіх осіб і їхніх представників як свідків (ст. 234 ЦПК). Всі ці дії не охоплюються процесом пізнання у відриві від доказування [2].

Особливість доказування полягає в тому, що воно виступає як право і обов'язок осіб, які беруть участь у справі. Вони мають право подавати докази, брати участь в їх дослідженні, давати усні й письмові пояснення суду, подавати свої доводи, міркування та заперечення, тобто мають право на доказування. Сторони, подаючи докази, реалізують своє право щодо доказування і одночасно виконують обов'язок стосовно доказування. Обов'язок щодо доказування покладається також на третіх осіб, прокурора, органи державного управління й інших осіб, які беруть участь у справі й у правовому становищі прирівнюються до сторін. Отже, обов'язок щодо доказування покладається на того, хто звернувся за допомогою суду [5, с.2017].

На думку Т. С. Супрун предмет доказування у цивільних справах - це система обставин об'єктивної реальності як матеріально-правового характеру так і всіх інших обставин (процесуально-правових, доказових та ін.), які мають юридичне значення для винесення законного і обґрунтованого судового рішення по суті у конкретній цивільній справі [1, с.195]

Теоретиками і практиками з приводу того, коли формується предмет доказування у цивільному процесі, висловлені різні точки зору. Зокрема, досліджуючи проблеми попереднього судового засідання, окремі вчені вказують на те, що саме на цьому етапі з'ясовується предмет доказування, що зміст попереднього судового засідання дозволяє формувати предмет доказування у справі. Деякі науковці стверджують не лише про можливість, а про необхідність визначитися суду із предметом доказування під час попереднього судового засідання [7, с.145-146]

Традиційно разом із фактами, які вимагають доведення шляхом подання доказів, виділяють також обставини, що не потребують складної доказової процедури. Аналіз чинного процесуального законодавства свідчить про наявність декількох підстав, що звільняють від доказування, до них належать: 1) має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їхніх представників; 2) обставини, визнані судом загальновідомими, не потребують доказування; 3) обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом; 4) вирок суду в кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою [2].

Отже, судове доказування у цивільному процесі є складним, багатоаспектним, комплексним явищем. Проаналізувавши основні аспекти процесу доказування можна зробити висновок, що доказування – це регламентована в певний порядок процесуальна діяльність зі збирання, витребування і надання суду доказів суб'єктами, що за цивільним процесуальним законодавством вправі надавати докази в конкретній справі на різних стадіях її розгляду.

Список використаних джерел

1. Супрун Т. С. Поняття предмета доказування у цивільному судочинстві. URL:http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1663/ponyattya_predmeta_dokazuvannya_u_civil_.pdf?sequence=2&isAllowed=y
2. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Кучер Т. М. Теоретичні основи процесу доказування у цивільному судочинстві України. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/167.pdf
4. Штефан А. С. Поняття судового доказування у цивільному процесі. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Chaau_2015_8_1_10.pdf
5. Шкребець Д. В. Судове доказування. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_1/206.pdf
6. Ратушна Б. П. Суд як суб'єкт доказування у цивільному судочинстві України. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlkau_2015_1_28.pdf
7. Грабовська О. О. Специфіка формування предмета доказування в цивільному процесі. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/03/3.pdf>

Проць Д.
студент II курсу
юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
міжнародного права
та міграційної політики ЮФ ТНЕУ
Марценко Наталія

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВОЛЮ І ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

У сучасному світі відбувається бурхливий розвиток цифрових технологій, які займають все більше місця в житті суспільства і людини. На сьогодні у жодній із ключових сфер діяльності людини не залишилося лазівки, куди б не проникали інтелектуальні технології. Окрім того, останніми роками багато країн виділяють колосальні суми на розвиток штучного інтелекту (далі - ШІ). Так, зовсім недавно з'явилася інформація про те, що адміністрація президента США Дональда Трампа планує звернутися до Конгресу із запитом про збільшення бюджетних витрат на ШІ і квантові дослідження вдвічі. Вся справа в тому, що ШІ може підвищити рівень національної безпеки, освіти та економіки. Однак, існує також і багато ризиків пов'язаних із використанням ШІ у суспільних відносинах.

Отож, що таке ШІ? Штучний інтелект (ШІ) - це властивість інтелектуальних систем виконувати творчі функції, які традиційно вважаються прерогативою людини; наука і технологія створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм [1].